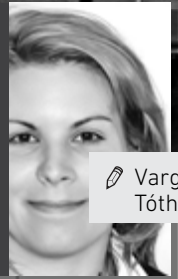

Sokoldalú dirigens a Kodály Zoltán Zenei Verseny dobogójának III. fokán

„Hiszek abban, hogy egy nagy létszámú együttesben is megtalálhatjuk együtt a közös hangot és jó hangulatban tudunk magas szintű művészi munkát végezni.”

A mai karmester-generáció egyik legsokoldalúbb tagja egyetlen magyarként jutott a II. Kodály Zoltán Nemzetközi Zenei Verseny döntőjébe. Vajon hogyan látja a karmesteri pályát és a komolyzene jövőjét? Mi a titka a társulatokkal való sikeres együttműködésnek? És hogyan fér meg egymás mellett a zene, a hit és a labdarúgás? Többek között erről beszélgettünk Erdélyi Dániellel, a Magyar Állami Operaház karmester-karnagyával, aki emellett orgonaművészként és kántorként is tevékenykedik.

Varga-Tóth Rita

– *Az augusztus végén lezajlott Karmesterversenyen való szereplésedet III. díjjal és több különdíjjal is jutalmazták. Mi motivált, hogy elindulj ezen a megmérettetésen?*

– Úgy vélem, a versenyeken való részvétel fontos része a fiatal muzsikusok életének, fejlődésének, hiszen nagyon sokat lehet tanulni belőle. Már gyerekkoromban is indultam zongoraversenyeken, orgonaversenyeken, ezeket követték a karvezetőés karmesterversenyek. Bár az utóbbi időben más dolgok kerültek előtérbe az életemben, a Kodály Karmesterverseny kiírását látva több dolog is motivált, hogy elinduljak. Egyrészt a

gyönyörű műsor, amelyben számos magyar mű helyet kapott, másrészt az a tény, hogy ezekben a darabokban nem pusztán a zenekar, hanem énekkar, majd az utolsó fordulóban – Kodály *Psalmus Hungaricus*-ában – szólista is szerepet kap. Egy ilyen darabot vezényelni a karmester számára is összetettebb feladatot, kihívást jelent. Egyébként a magyar művek a külföldi versenytársak körében is nagy sikert arattak, a *Psalmus* mindenkiben mély nyomot hagyott.

– *Előnyként élted meg, hogy a döntőben magyarként magyar szerző művét vezényelted?*

– Teljes mértékben. A darab tartalma, a fő gondolati elemek természetesen több nyelven is fellelhetők. Ugyanakkor abban nem vagyok biztos, hogy külföldiként könnyű megérteni a darab jelentőségét a kodályi életmű és a magyarság történelme szempontjából. Kodály egy természetlen időszak után komponálta ezt a művet, amely tulajdonképpen egy hatalmas kiáltásként is értelmezhető. Ugyanakkor az ő szakmai válsága egybeesik az I. Világháború utáni, a magyarok számára nagyon is fájdalmas időszakkal. Azt gondolom, hogy magyarként én pontosan értettem és át tudtam érezni, hogy valójában miről is szól ez a mű. Talán alátámasztja ezt, hogy a döntő után rengeteg pozitív visszajelzést kaptam, nemcsak a baráti körömből, de a szakma képviselőitől is.

– *Milyen volt a te pályád indulása? Miben gyökerezik a zenei érdeklődésed?*

– A muzsika már egész kiskoromtól kezdve a hétköznapijaim része, hiszen zenész családból származom: édesapám hegedűművész, édesanyám csellóművész, mindketten a pécsi Pannon Filharmonikusok zenekarának tagjai. Rengeteget hallottam őket otthon gyakorolni, kamarázni – majd idővel én is csatlakoztam a családi muzsikálásokhoz. Számptalan koncertet adtunk családtagoknak, barátoknak. Zenei tanulmányaimat zongorázással kezdtem *Megyimóreczné Schmidt Ildikó* tanárnő keze alatt, majd *Szamosi Szabolcsnál* tanultam orgonálni a pécsi Székesegyházban. Még a gimnáziumi évek alatt elvégeztem a *Dunamelléki Református Egyházkerület Kántorképző Tanfolyamát*, ezt követően jelentkeztem a *Zeneművészeti Egyetem* orgona, majd karmester szakára. Szerencsére már az itt töltött évek alatt is voltak felkéréseim, majd 2014-ben kerültem a *Magyar Állami Operaházba*, ahol azóta is a karigazgató munkatársaként dolgozom. Nagy ajándéknak tartom ezt a lehetőséget, hiszen az opera műfaja iránti érdeklődésem és lelkesedésem gyerekkorom óta töretlen – szüleim révén számos előadást hallgattam végig a Pécsi Nemzeti Színházban. Az Operaházban az elmúlt majd’ 10 évben rengeteg produkció részese lehettem, láthattam, hogy jut el egy előadás az elképzeléstől a színpadig. Ez hatalmas tapasztalati előnyt jelent. Hálás vagyok, mert egyre több előadást vezénylek is, ami sokoldalú feladat, hiszen egyszerre kell összefogni és inspirálni a zenekari művészeket, az énekkart, a szólistákat, és adott esetben a táncművészeket is.

– *Ez jelenti számodra a karmesteri pálya vonzerejét?*

– Tulajdonképpen igen: az, hogy számos, magasan képzett muzsikussal és művész kollégával közösen tudunk alkotni. Hiszek abban, hogy egy nagy létszámú együttesben is megtalálhatjuk együtt a közös hangot és

jó hangulatban tudunk magas szintű művészi munkát végezni. Ez nagyon fontos számomra, hosszú távon is szeretném fenntartani.

– *Ki az, akire karmesterként felnézel, akire példaként tekintesz?*

– Karmesterhallgatóként nagy hatást gyakorolt rám *Ligeti András* és *Gál Tamás*. Az utóbbi években sokat merítek a ma élő idősebb karmestergeneráció nagyjaitól: *Kovács Jánostól*, *Medveczky Ádámtól*, *Vásáry Tamástól*, illetve *Erdei Pétertől*. Van honnan inspirálódni... Igazi példák számomra! Ha nemzetközi viszonylatban válaszolok, akkor két nevet szeretnék megemlíteni. Kiemelkedő karmesternek tartom *Claudio Abbadót*. Az ő vezényletében a jó értelemben vett egyszerűséget és plasztikusságot tartom követendő példának. Rendkívül érthetően, elegánsan dirigált, és a zenei interpretációi is nagyon meggyőzőek számomra. Ugyanilyen meggyőző a ma élők közül *Gustavo Dudamel*, aki bár sokkal expresszívabb és látványosabb vezénylet képvisel, rendkívüli módon tudja magával ragadni, inspirálni a muzsikusokat – aminek eredménye az életteli, tempómentumos előadás.

– *Milyen karmesternek tartod magad? Be tudod határolni a saját stílusod?*

– Inkább azt tudom meghatározni, hogyan közelítek a muzsikusok felé: a kulcsszó pedig a megfelelő kommunikáció. Amikor kiállok egy társaság elé, az a legfontosabb számomra, hogy jókedélyűen végezzük el a munkát – ehhez meg kell találni a közös hangot. A stílus, a „hogyan” meghatározó szerepet játszik. Magamról azt gondolom, hogy igyekszem maximálisan partnernként kezelni a muzsikus társakat, és az első próbáktól a koncert utolsó pillanatáig jó hangulatú, oldott légkört teremteni. Ha a vezénylesemre kérdezel, akkor pedig az érthetőséget tartom a legfontosabbnak. Azt a vezénylestechnikát, amely minden muzsikus számára egyértelmű, hogy a lehető legkevesebb instrukciót kelljen szóban megfogalmaznom. Ezzel kapcsolatban az a tapasztalatom, hogy a művészek nagyon hálásak ezért.

– *Hogyan készülsz egy fellépésre?*

– A tanulási folyamatom középpontjában a zene megértése áll – és az esetek nagy részében ebből következik a technikai megvalósítás is. Ehhez nagyon sokat tanulmányozom a partitúrát. Sokat zongorázom is, mert így könnyebb felfedezni azokat a szépségeket, amelyeket a zeneszerzők elrejtettek a kottában. Véleményem szerint karmesterként az is feladatunk, hogy egy művet ne egy sorozatgyártás újabb elemeként, hanem saját interpretációs megoldásokkal szólaltassunk meg.

Emellett az is előfordul, hogy egy-egy műsort nekem kell összeállítani. Ilyenkor a felkészülési folyamat sokkal korábban kezdődik, mert figyelembe kell vennem az adott együttes és a közönség profilját is – ezek alapján kezdek gondolkodni a műveken.

– *Bár főállásban az Operaházban dolgozol, zenekart és kórust is vezényelsz – méghozzá két amatőr együttest. Milyen kihívásokat jelent és milyen pozitív töltetet hordoz a nem professzionális együttesekkel való munka?*

– 2015 óta vezetem a *Műgyetemi Szimfonikus Zenekart*, a *Központi Református Kórusnak* pedig 2016 februárja óta vagyok a karnagya, *Berkesi Boglárkával* együtt. Mindkét társaság fontos része az életemnek, mert nagyon sokat lehet tanulni tőlük. Velük több időbe telik egy-egy műsor elsajátítása és az előadás is bizonyos korlátok között marad, ugyanakkor a próbák, fellépések és szolgálatok során annyi pozitív energiát sugároznak, amiért nagyon hálás vagyok. A Műgyetemi Szimfonikus Zenekarnál a részvétellel sincs soha probléma, mindig elegendő ahhoz, hogy rendes munkát tudjunk végezni. Teszik mindezt úgy, hogy a tagok civil szakmájuk mellett, a szabadidejükből áldoznak heti kétszer 3 órát a próbákra. Nincsenek magatartásbeli vagy próbatechnikai gondok, mindenki figyel, mert az a céljuk, hogy jobban el tudják játszani a darabot és ezáltal az magasabb színvonalon meg tudjon szólalni. Kiemelendő alázattal vannak a karmester és a zenekari munka iránt, ami számomra nagy ajándék, nekik pedig egy hatalmas lehetőség, hiszen az új, fiatal tagok is így szocializálódnak. Mindkét együttesben fontos szerep jut az emberi kapcsolatoknak. A Műgyetemi Zenekar nyaranta tart összejövetelt a Velencei-tónál, a Református Kórusnak pedig ősszel szokott lenni csapatépítő hétvégeje. Ezek az alkalmak lehetőséget adnak a kötetlen beszélgetésre, közös élményszerzésre, akár családostól is. Ezt pedig nagyon fontosnak tartom, mert egy összetartó társaság szakmailag is jobban megállja a helyét.

– *Hogyan kerültél a Műgyetemi Szimfonikus Zenekar karmesteri pulpitusára?*

– Miután az elődöm befejezte a munkát, a Zenekar 2014-ben pályázatot írt ki (ez éppen a Zeneakadémia elvégzése utáni évben történt). Több mint 20-an voltunk jelentkezők, akik közül mindenkinek zenekari próbát kellett tartania – a műsor: *Mahler I. szimfóniája* volt. A tagság pontozta a jelentkezőket, és az összesítés alapján rám bízta a zenekarvezetés feladatát – én pedig azóta is igyekszem megszolgálni ezt a bizalmat.

– *Milyen gyakran ad hangversenyt a Műgyetemi Szimfonikus Zenekar? És mit játszottatok legutóbb?*

– Évente legalább két alkalommal lépünk fel, a szemeszterzáró koncertek alkalmával. Fontos leszögezнем azt, hogy amatőr együttesről lévén szó, a felkészülés több hónapot vesz igénybe. Nagyon fontos a műsorválasztás is, mert a heti 2 próba és a technikai tudás határt szab az eljátszható műveknek. A technikai szempontokat a koncertmesterrel egyeztetem (ő tulajdonképpen a szakmai jobbezem, aki édesapjától „örökölte” több évtized után a koncertmesteri széket). Emellett van törzsközönségünk, amelynek ki kell szolgálni az igényeit. Mindez kellő feladat elé állít a műsor összeállításánál, mert igyekszem olyan darabokat választani, amelyeket a zenekar szívesen játszik, kihívást is jelentenek, ugyanakkor a hallgatóságnak is örömet okoznak. Nem szeretem a standard műsorokat, mindig próbálok egy-egy nem mindennapi vagy akár kortárs művet is választani – azt gondolom, ez a zenei edukáció része. A decemberi hangversenyen felcsendült Rossini *Tell Vilmos-nyitánya*, a két *Carmen-szvit*, és egy Kodály mű – mert a magyar műveket, azok megismertetését is nagyon fontosnak tartom.

– *Mekkora tagságot számlál a zenekar? Érkeznek fiatalok?*

– Az aktív taglista nagyjából 70 fő, és szinte minden hangszercsoport teljes létszámmal működik – profi kíséretre gyakorlatilag csak a kontrafagott szólamában van szükség. Szerencsére sok új fiatal érkezik, aki szeretne a közösségünk tagja lenni, ugyanakkor olyan muzikusok is vannak, akik már 30-40 éve játszanak az együttesben. Nagyon fontosnak tartom a generációk közötti kapcsolatot, hiszen a régiek nemcsak értékes tapasztalattal rendelkeznek, de ők képviselik azt a zene iránti alázatos hozzáállást, amelyet a fiatalok át tudnak venni. Ez az alapja a jó kedélyű, alapos és zeneileg magas szintű munkának.

– *A nagymúltú Műgyetemi Szimfonikus Zenekarhoz pályázattal kerültél, a Központi Református Kórus életében azonban a kezdetektől, 2016 februárjától jelen vagy. Milyen céllal jött létre az együttes?*

– A kórus alapításának ötlete *Berkesi Sándor* református karnagyhoz köthető. Egy eddig nem létező intézményt szerettünk volna létrehozni a Református Egyházon belül, amely arra hivatott, hogy méltó módon képviselje egyházunkat hitéleti és kulturális eseményeken. A havi szolgálatokon kívül évi két nagyobb fellépésünk van: az egyik tavasszal, a *Református Zenei Fesztivál* záróhangversenye, a másik pedig az adventi szolgálat decemberben. Fontos feladatunk a kiemelt egyházi eseményeken való részvétel is: közreműködtünk többek között a *Károli Gáspár Református Egyetem* alapításának 30. évfordulójára rendezett

hangversenyen, ahol a kórus *Gárdonyi Zsolt Áldáskivánás* c. művének ősbemutatóját énekelte. Emellett szolgálunk az olyan köztisztelőben álló református emberek temetésén, mint például *Répás Zsuzsanna*. Szeretném azt is megjegyezni, hogy nemcsak kórusként tekintünk magunkra, hanem református közösségként is. Minden próbánk áhítattal kezdődik, mert szeretnénk erősíteni a tagokban azt az érzést, hogy egy töről fakadunk, közös lelkiséget képviselünk.

– *Az együttes repertoárja csak a református kórusirodalom műveiből áll össze?*

– A repertoár nagyon érdekes kérdés: elképzelésünk szerint elsősorban a protestáns magyar egyházzenét fedi le. Ugyanakkor ennél azért tágabb repertoárral dolgozunk, az utóbbi években más jellegű művek is előkerültek. Tavaly például Händel *Messiasának* keresztmetszetét adtuk elő, idén pedig Kodály *Psalmus Hungaricus*-a került bele a programunkba, így a Központi Református Kórus is részt vett a mű 100. évfordulójának megünneplésében. A gyönyörű zsoldárdallamra komponált darabot decemberben több alkalommal is megszólaltattuk a Műszaki Egyetem Szimfonikus Zenekarának kíséretével.

– *Milyen terveitek vannak a jövőre nézve?*

– Kórusunk jelenleg kb. 45 főt számlál, de szeretnénk bővíteni a létszámot. Emellett a repertoár frissítése is terítéken van – így került fel a palettánkra Kodály Zoltán is, akinek több vokális művét is szeretnénk előadni. Emellett fontos célunk, missziónk a kortárs református, illetve protestáns művek bemutatása is.

– *Fontos szerepet játszik az életedben a hit?*

– Igen. Saját életemben számtalanszor megtapasztaltam már Isten csodálatos gondviselését! Református családba születtem, ebben a lelkiségben nevelkedtem egészen kiskorom óta, és a feleségemmel mi is így próbáljuk nevelni a gyermekeinket. Bár most Budapesten élünk, a *Pécs-Kertvárosi Református Egyházközségre* a mai napig otthonunkként tekintünk. Ott is igyekszem kivenni a részem a feladatokból orgonistaként, mert úgy vélem, ha egy gyülekezethez tartozunk, akkor meg kell találnunk a szolgálat lehetőségét is.

– *A gyülekezetben átélt tapasztalataid szerepet játszottak abban, hogy elvégezted az orgona szakot?*

– Az egyértelmű, hogy a hangszerek királynőjére a gyülekezetnek köszönhetően figyeltem fel. Már kisgyerekként odaültem az orgonapadra a kántorunk mellé, aki bevezetett a liturgikus orgonajáték rejtelmeibe. Ennek hatására végeztem el a kántorképzőt, ahol egyébként elkezdtem ismerkedni a kórusral való együtt muzsikálással. Ezt követően végeztem el a Zeneakadémia orgona szakát, ahol *Pálúr János, Fassang László és Ruppert István* voltak a mestereim. Pálúr Jánost azért is szeretném kiemelni, mert ő is kántor-orgonaművész, és azok az orgonaművészi, kántori kvalitások, amelyeket ő képvisel, mindig elérendő célként lebegnek a szemem előtt. A remek improvizáció mellett a gyülekezeti énekeket is mindig izgalmasan, ugyanakkor sohasem tolakodóan kíséri.

– *Jártas vagy kórusvezénylésben, szimfonikus zenekarokkal való együttműködésben és az opera műfajában is. Melyik jelenti a legnagyobb örömet, illetve kihívást a számodra?*

– Egyértelműen az opera, a műfaj rendkívüli összetettsége miatt is. Mindhárom dolog, amelyeket felsoroltál egyenértékű csoda számomra, mégis az operában minden együtt van. Varázslatos!

– *Milyennek látod a komolyzene helyzetét napjainkban?*

– Úgy gondolom, hogy a komolyzene nagyon fontos kikapcsolódási lehetőség, és hál' Istennek a Covid után kezd visszatérni a koncertlátogatási kedv. Ugyanakkor ehhez figyelembe kell venni a közönség igényeit is. Meg kell találnunk azokat a műveket, amelyek bevonzzák a hallgatóságot, ugyanakkor – a zenei nevelést szem előtt tartva – a repertoárdarabok mellé érdemes kevésbé ismert műveket is választani a műsorba, hiszen így tudunk újat mutatni a közönségnek. Ezt egyébként már gyermekkorban el lehet kezdeni: szerencsére egyre több együttesnél léteznek baba-mama hangversenyek,

ahová már várandós kismamák is érkeznek. Ez jó alapot jelent az olyan későbbi foglalkozásokhoz, ahol nem feltétlenül a komolyzene, hanem a néphagyományörzés, a gyerekdalok vannak a középpontban – a lényeg, hogy a zene körülvegye a gyerekeket és az életük részévé váljon. Összegezve tehát a komolyzenének nagyon fontos helye van a mai világban.

– *Foglalkoztat a tanítás gondolata?*

– Igen, és volt is már alkalmam kipróbálni magam ebben a szerepben. A gyermekeim születése előtt a Dunamelléki Református Egyház kántorképzőjébe hívtak vissza tanítani – ami nagy öröm számomra, mert egyrészt oktatás, másrészt szolgálat is. Az elmúlt években felvételre készülő karmesternövendékekkel is foglalkozhattam, ami nagyon hasznos tapasztalat volt, mert olyan dolgokat kellett megfogalmaznom, amelyeket a hétköznapiakban „csak” használok. A legfontosabb, hogy amit átadok, az jól használható legyen a tanítvány számára, ehhez igyekszem mindig megtalálni a legmegfelelőbb nyelvezetet.

– *Három gyermek büszke édesapja vagy. Szeretnéd, ha a nyomdokaidba lépnének a zenei pályán?*

– Természetesen szeretném, hogy zenét tanuljanak, de ahogy engem sem erőltettek, nekem sem elvárásom, hogy zenészek legyenek. Amit a családban fontosnak tartunk, hogy sokat énekeljünk, meséljünk, néphagyományt őrizzünk, és a gyermekeim szerencsére örömeiket lelik ebben. Nagyon boldog lennék, ha valamelyikük majdan kántorként szolgálna a Református Egyházban, de a pályaválasztásukat nem nagyon szeretném befolyásolni.

– *Van egy érdekes hobbid: a labdarúgás – de nem egyszerűen focizol, hanem sokáig az MLSZ játékvezetője voltál. Hogyan kapcsolódik ez a karmesterséghez?*

– Kiskorom óta nagyon szerettem focizni, édesapámmal és az iskolatársaimmal is sokat játszottunk. Később bekerültem a falu ifi-csapatába is. Ezzel egyidőben az édesapám játékvezető lett, és nekem is megtetszett ez az életforma. Több mint 15 évig voltam a Magyar Labdarúgó Szövetség játékvezetője, ahol megyei I. osztályig vezettem mérkőzéseket. Nagyon fontos része volt az életemnek, és a mai napig hiányzik. Az elmúlt években azonban nagyon sűrű lett a naptárom, ezért valamit abba kellett hagynom. Érdekes kérdés, hogy a játékvezetés hogyan kapcsolható össze a karmesterséggel. Amíg a próbaterebben a muzsikussal kell megtalálni a megfelelő nyelvezetet a lehető legjobb együttműködés érdekében, a focipályán a két csapat játékosai és

Fotó: Kóss Lóránt

vezetőivel kell megtalálni azt a közös hangot, amely eredménye egy nyugodt mérkőzés. Csakúgy, mint karmesterként, játékvezetőként is mindig az volt legfontosabb, hogy a megfelelő kommunikációs csatornát megtaláljam.

– *Milyen produkciókkal zártad az elmúlt évet?*

– Novemberben az Operaház a Psalmus Hungaricus 100. évfordulója alkalmából *Opera Total – Psalmus 100* címmel hangversenyt rendezett. Itt a gyermekkar, az énekkar – mintegy 160 fő –, illetve a zenekar adott hangversenyt az Eiffel Műhelyház grandiózus mozdonycsarnokában, 5 Kodály mű megszólaltatásával. Ezzel párhuzamosan Ránki György *Pomádé király új ruhája* c. gyermekoperáját is vezényeltem novemberben, és ezt megismételjük januárban is. Decemberben több alkalommal volt fellépésünk a Központi Református Kórus és a Műegyetemi Szimfonikus Zenekar koprodukciója keretében, többek között december 16-án, Kodály születésnapján, a Pozsonyi úti Református Templomban. Az Operában pedig Tavasszal Carl Orff *Carmina Burana* c. produkciójában veszek részt, amely nagyon látványos összművészeti alkotás, balettel, fényvetítéssel, az Operaház művészeinek előadásában. A távolabbi jövőben pedig fontos szimfonikus koncertek várnak rám, többek között a *Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarával*, a *MÁV Szimfonikus Zenekarral*, illetve a *Nemzeti Filharmonikusokkal*.

– *Van olyan mű vagy színpadi produkció, amelyet szeretnél dirigálni?*

– Bármilyen repertoár-operát szívesen vezényelnék (Puccini: *Tosca*, *Bohémélet*...), mégis, ha ma kell választanom, most, amikor a Ring megy az operában, Wagner zenéje is nagyon hat rám... ha egyet kell mondjak, akkor Wagner *Parsifal*-ja lenne. Ez a rendkívül magas szintű zeneiséget képviselő szakrális mű nagyon kedves a számomra, boldog lennék, ha egyszer az én irányításom alatt is megszólalhatna.